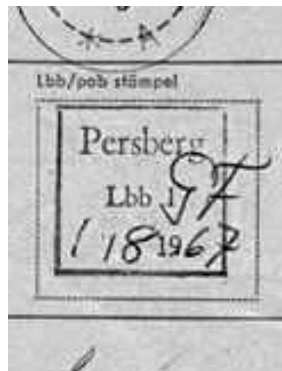

Hembygds filatelisten

Tidskrift för hembygdsfilateli

Nr 4 2012

Årgång 29

Hembygdsfilatelisternas Forskningsprojekt

NORMALSTÄMPLAR

N 16

Uppgifter från Projektet för Normalstämpel 16 finns publicerade på föreningens hemsida: <http://sff.nu/hembygdsfilatelisterna/n16.php>

N 29

Normalstämpel 29 drivs av Anders Lundgren, Skeppspromenaden 5, 417 63 Göteborg, tel 070 312400, anders.lundgren@sverige.nu

N 39

Normalstämpel 39 drivs av Lars Axelsson, l.alex@entreprenorbolaget.se

N 58

Normalstämpel 58 drivs av Hans von Euler, Skiljevägen 11, 182 56 Danderyd, tel: 08-753 43 86, hans.euler@telia.com

N 64

Normalstämpel 64 drivs i föreningens regi av Göran Heijtz, goran@novastamps.com

LANTBREVBÄRARNAS GUMMISTÄMPLAR

Rektangulära och kvadratliknande Lbb-stämplarna drivs av Hugo Bäckmark, Fabriksgatan 10, 524 30 Herrljunga, tel: 0513-10825, mobil: 070-2715100, hugo.backmark@telia.com

INKJET

Inkjet (Bläckstrålestämplarna) drivs av Kjell Arvidsson kjell@smult.com

FÄRGADE STÄMPLAR

Färgade stämplarna drivs av Tommy Revai, tommyr@spray.se

POSTSTÄLLEN

Postställen drivs av Gunnar Lithén, tel: 070-378 00 11

TURSTÄMPLAR

En sammanställning av Tur-stämplarna i föreningens regi har kommit ut under våren 1999. De två häftena från 1999 är slutsålda. Informationen finns därför på vår hemsida: <http://sff.nu/hembygdsfilatelisterna/tur.php>. Projektledare sökes! Se annons i tidningen på sidan 6.

Innehåll

Riksföreningen för Hembygdsfilateli	2
Ordföranden har ordet.....	3
Upplands Väsby i förändring	4
<i>Andreas Tärnholm</i>	
Tågolyckan i Rörvik den 6 september 1954	7
<i>Gunnar Zetterman</i>	
”Försvunna” Normalstämpeltyper.....	11
<i>Arne O. Olsson, Anders Pleijel</i>	
Normalstämpel 58	12
<i>Hans von Euler</i>	
Medlemsförändringar	19
Kvadratiska lantbrevbärarstämplar.....	20
Del 13. Nya linjer.	
<i>Hugo Bäckmark</i>	
Rättelser.....	22
Möten våren 2013.....	24
Kalendern	24

Hembygdsfilatelisten

TIDSKRIFT FÖR MEDLEMMAR I RIKSFÖRENINGEN FÖR HEMBYGDSFILATELI

Tidskriften utkommer i februari, maj, september och december.

Redaktionsgruppen

Anders Bock
Bo Dahlner
Anders Pleijel
Gunnar Zetterman
Siargatan 15
SE-118 27 Stockholm
gunnar@smpps.se

Material till nästa nummer kan skickas till redaktionsgruppen (se ovan).

MANUSSTOP FÖR KOMMANDE NUMMER
20/1, 1/4, 20/8 samt 1/10.

Annonspriser:

Medlemmar: gratis (svartvit)

Handlarannons (färg):

Helsida bak 1200 kr,
övriga helsidor 1000 kr
halvsida 600 kr

Handlarannons (svartvit):

Helsida bak 800 kr
övriga helsidor 750 kr
1/2 sida 400 kr
1/4 sida 250 kr.

Riksföreningen för Hembygdsfilateli

RIKSFÖRENING INOM SVERIGES FILATELIST-FÖRBUND

Styrelsen

Ordförande

Anders Bock
Runebergsgatan 3
114 29 Stockholm
08 - 739 26 78, 0708 - 49 06 39
e-post: anders.bock@comhem.se

Vice ordförande och Kassör

Leif Ledmyr
Jägarstigen 71
181 46 Lidingö
08 - 765 02 69
e-post: leif.ledmyr@telia.com

Sekreterare

Ulla Lundquist
Morkullevägen 39
175 64 Järfälla
08 - 36 78 94
e-post: ulla.lundquist@tele2.se

Vår webbsida & e-post

www.sff.nu/hembygdsfilatelisterna
e-post: hb.filateli@telia.com

Ledamöter

Bo Dahlner
Sörgårdsvägen 20
163 52 Spånga
073-905 7801
e-post: dahlner@duv.se

Gunnar Zetterman
Siargatan 15, 2tr.
118 27 Stockholm
08 - 642 40 48
e-post: gunnar@smpps.se

Suppleanter

Hans von Euler
Skiljevägen 11
182 56 Danderyd
08 - 753 43 86
e-post: hans.euler@telia.com

Göran Heijtz
Box 19541
104 32 Stockholm
arb. 08 - 10 83 62, bost, 08 - 10 74 01
e-post: goran@novastamps.com

Årsavgift

Årsavgiften är för närvarande 100 kr.
Föreningens PlusGiro: 98 86 28 - 4

Ordföranden har ordet

Vem har rätt att vara medlem i Riksföreningen Hembygdsfilatelisterna ?

Frågan ställdes av en "icke-hembygdssamlare" vid kaffebordet under mitt besök på Mälardalsträffen i Örebro. "Jag samlar inte hembygd" sa han, "men har bläddrat i er tidskrift och tycker att jag får veta många nya och spännande saker i den. Får man vara med i alla fall?"

Svaret är enkelt. Självklart! Vi är en totalt öppen förening och vi tänker inte kolla vad våra medlemmar samlar på eller inte. Vi har bara ett krav. Att du betalar medlemsavgiften som för närvarande är 100 kronor per år. För det får du bland annat 4 nummer av tidskriften Hembygdsfilatelisten.

Nästa år är ett jubileumsår. Föreningen bildades 1983 och vi firar alltså 30-årsjubileum. Det ska vi naturligtvis fira på något sätt. Hur återkommer vi till. En bra förberedelse är att stärka föreningen och vår största styrka är

självklart medlemmarna. Ju fler vi är desto starkare är föreningen.

Just nu räknar vi drygt 400 medlemmar. Det är imponerande men gör tankeexperimentet att var och en av oss lyckades intressera EN ny samlarkollega som medlem. Och det behöver nödvändigtvis inte vara en hembygds-samlare, det räcker med någon som "smygläst" vår tidskrift och tycker den är bra och läsvärd. Jag vet medlemmar som blivit hembygds-samlare just genom tidskriften.

Även om bara var fjärde medlem skulle lyckas värva en ny medlem skulle det innebära hundra nya medlemmar. Man brukar uppvakta jubilarer med gåvor och presenter. Det får vi nog klara på egen hand. Vore inte fler medlemmar en bra gåva till oss själva? Låt oss hjälpas åt!

**En God Jul och ett Gott Nytt År
önskar
Anders Bock**

Upplands Väsby i förändring

- modern posthistoria

Andreas Tärnholm

Efter att Giselher Naglitsch tog tag i saken och gjorde ett upprop för att få en sammanställning av Upplandsstämplar så började jag att fundera över mitt egna gebit Upplands Väsby och dess moderna stämplat det vill säga normalstämpel 64 som tidigare inte blivit dokumenterade.

Sedan Posten rationaliserades 2002 har mycket hänt i den postala organisationen av Upplands Väsby kommun. Förr fanns det 5 olika postanstalter inom kommunen, men en efter en fick kommuninvånarna se dessa dras in. Så måndagen 18 november 2002 skedde den stora omorganisationen, de två postkontor man hade kvar behölls, och dessutom fick olika butiker/bensinmackar agera post i form av postombud.

Vid postkontoret Upplands Väsby 1C (Centrum) blev Ica Kvantum Väsby centrum, Smedby matbutik och Claudia spel och tobak Sigma centrum postombud. Pressbyrån Väsby station och Väsby press och godis blev frimärksombud.

Vid Upplands Väsby 1 blev Ica Supermarket Format och OKQ8 Väsby södra ombud. Butik Lövet och Brunnby Livs och Pizzeria blev frimärksombud.

Normalstämpel 64 delades ut till alla ombud med littera "Posten". Sedan 2010 har även dessa postombud rationaliserats till 2, Ica Kvantum Väsby centrum och Ica Supermarket Format,

däremot har antalet frimärksombud utökats till 12.

Upplands Väsby 1C kom att dras in våren 2004 för att flytta över sin verksamhet till postens företagscenter på Sandavägen. Upplands Väsby 1C blev tilldelad en normalstämpel 64 redan under 2001 (exakt datum har ej gått att fastställa).

Efter sammanslagningen hade ett enda brevbäringskontor ansvar för utdelningen av försändelser till 8540 hushåll och nästan 3000 företag. Detta blev ohållbart i längden med tanke på den trångbodhet som uppstod när verksamheten fördubblades i de befintliga lokalerna på Sandavägen.

År 2005 togs beslut att dela brevbäringen i Upplands Väsby i två delar med motorvägen E4:an som skiljande gräns, helst inom ett halvår skulle delningen ske, men så blev inte fallet. På "pappret" fanns delningen, företagscentret på Sandavägen ligger i Upplands Väsby östra del, så därför kom det nya kontoret att kallas "Upplands Väsby Västra".

En egen stämpel togs fram och började användas 1 oktober 2006 med littera "Västra utdelning". Denna stämpel användes mest för internt bruk och makulering av försändelser som slunkit genom maskinstämpling och manuell sortering utan att ha blivit stämplat på avsändarorten.

Men så skedde tillslut en riktig delning av kontoret den 1 juni 2007 då det nu inrättade Upplands Väsby Västra flyttade till nya lokaler på Anton Tamms väg 3 strax söder om Upplands Väsby station. Stämpeln "Västra utdelning" ersattes av en ny stämpel med littera "Västra" och "Anton Tamms väg" i nedre delen av stämpeln. Den nya stämpeln fick samma användningsområde som sin föregångare.

Vid sidan av utvecklingen i centrala Upplands Väsby 2002 fortsatte lantbrevbäringen i Upplands Väsby som startade i maj 1963.

De två lantbrevbärarna Pia Boudre (LBB1) och Lotta Hermansen (LBB2) har skött utdelningen på respektive linje i mer än 20 år, och man använder sig av en varsin normalstämpel 64 vid de tillfällen filatelisterna eller likasinnade vill ha sina brev avstämplade med dessa.

SAMMANSTÄLLNING AV UPPLANDS VÄSBY NORMALSTÄMPEL 64

Nst 64 1C Posten 01xxxx-04xxxx

Nst 64 Posten 021118-

Nst 64 Västra utdelning 061001-070531

Nst 64 Västra Anton Tamms väg 070601-

Nst 64 LBB1 Posten 021118-

Nst 64 LBB2 Posten 021118-

Årsmötet 2013

Årsmötet 2013 äger rum den 20 mars 2013 kl. 18.00 på Postmuseum.

Eventuella motioner till årsmötet skall vara styrelsen tillhanda senast den 20 januari för att kunna behandlas på mötet.

Motioner och styrelsens utlåtande över dem med förslag från styrelsen skall sändas ut senast i samband med kallelsen till årsmötet.

En sammanställning av **Tur-stämplor** i föreningens regi kom ut under våren 1999. De två häftena från 1999 är slutsålda.

Informationen finns därför på vår hemsida:

<http://sff.nu/hembygdsfilatelisterna/tur.php>.

Avsikten var att sammanställningen sedan skulle hållas uppdaterad på föreningens hemsida. Eftersom detta arbete gått på sparlåga söker nu webmaster intresserade villiga att ingå i en arbetsgrupp för Tur-stämplor. Intresseanmälan kan skickas till

Gunnar Zetterman, gunnar@smps.se.

Tågolyckan i Rörvik den 6 september 1954

Gunnar Zetterman

Den 6 september 1954 spårade nattsnälltåg nr 12 från Malmö med avgångsrid kl. 22 ur klockan 1.30 vid Rörvik i Småland, 5 mil söder om Nässjö. I olyckan omkom 6 personer och ett femtiotal skadades. Att olyckan fick så stora konsekvenser berodde på att den första personvagnen i tåget – den gick som fjärde vagn efter loket – var av trä. Den smulades sönder mellan de nyare

vagnarna av stål. Samtliga döda och så gott som alla skadade satt i denna vagn .

POSTVAGNEN

Postvagnen kastades ett tiotal meter och hamnade i ett sjöliknande träsk och vattenfylldes delvis. I vagnen fanns 6 postmän. Som tur var den av stål, ända fram till våren hade detta tågset haft en urgammal postvagn i trä.

Foto från olycksplatsen. Postvagnen ligger längst bak i fonden i en göl. Fotograf okänd.

Vi hörde någon ropa: ”Nu drunknar vi..” berättade postmästare S. J. Svensson från Malmö, skräcken kom över postpersonalen. Men man lyckades få upp höger framdörr och hoppa i land. När chocken lagts sig lite försökte man bärga posten. Det gick inget vidare. Rutorna hade gått sönder och man skar sig på glasskärvorna. Vagnen var fylld med vatten som strömmat in.

OLYCKSORSAKEN

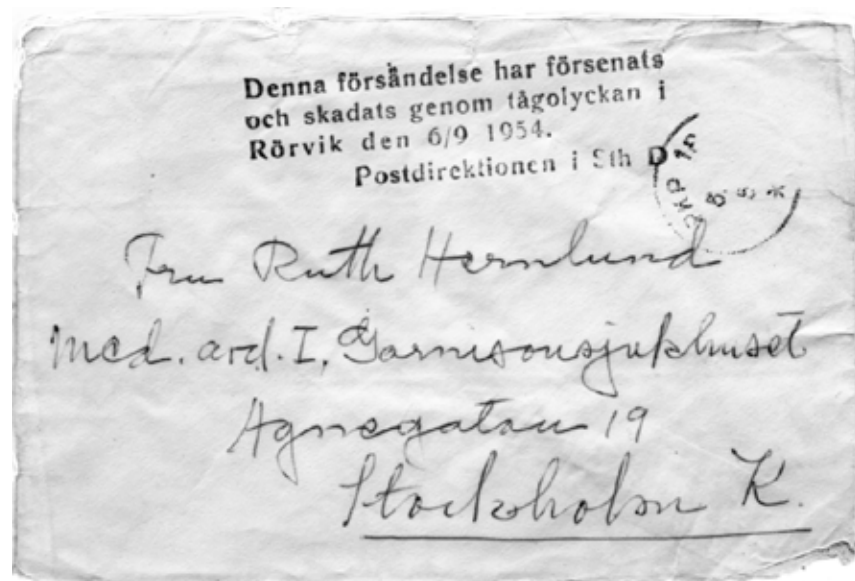
Orsaken till olyckan var för hög fart. Vid olycksplatsen fanns en växel och det fanns en hastighetsbegränsning på 40km/tim. Lokföraren hävdade att han inte överskridit den. Sträckan var dock okänd bland lokförare som ofta körde

sträckan och dessa brukade därför vara extra försiktiga vid passagen.

Om föraren överskred 40km/tim vet jag inte eftersom jag inte haft tillfälle att läsa den slutgiltiga olycksrapporten.

1954 hade SJ fortfarande 800 trävagnar i trafik, ofta över 40 år gamla.

Olycksplatsen såg naturligtvis ut som ett slagfält, kläder, väskor, matpaket låg utspridda över hela banvallen bland spillrorna efter trävagnarna. Ett omfattande räddningsarbete sattes in och ombord på tåget fanns flera passagerare som hjälpte till. Konstapeln Johansson, som kort efter olyckan kom till platsen, gav en extra eloge till flottister andra militärer som var med på tåget. De slet som djur.

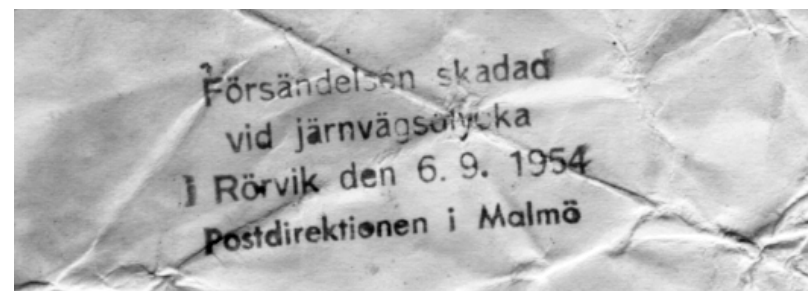

Denna försändelse har försenats och skadats genom tågolyckan i Rörvik den 6/9 1954. Postdirektionen i Sth D. Typ 3 i lila. Försändelse behandlad i Stockholm.

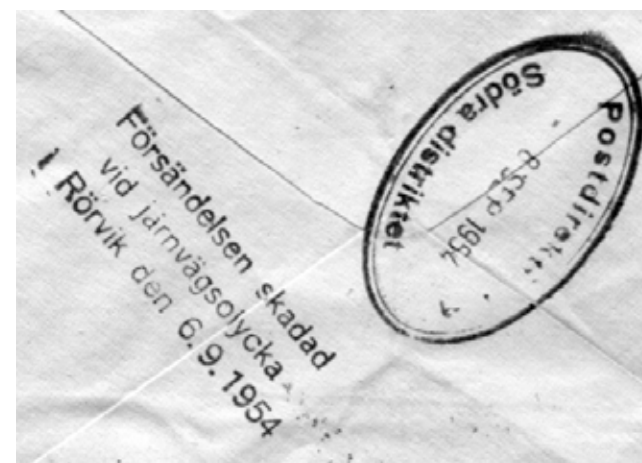
POSTEN

Den bärgade posten behandlades både i Malmö, Stockholm och Helsingfors. Tre olika typer av stämplat och fyra olika etikettyper har använts. Många

försändelser var dessutom så illa skadade att de vidarebefordrades i så kallade ambulanskuvert, som regel ett genomskinligt kuvert av pergamyn.

Försändelsen skadad vid järnvägsolycka i Rörvik den 6.9. 1954 Postdirektionen i Malmö. Typ 1 i lila.

Försändelsen skadad vid järnvägsolycka i Rörvik den 6.9. 1954.

Typ 2 i lila. Typ 2 har alltid en oval stämpel från Södra distriktet.

BIFOGADE FÖRSÄNDELSE HAR FÖRSENATS OCH SKADATS
GENOM TÅGOLYCKAN I RÖRVIK DEN 6/9 1954.
Postdirektionen i Stockholms distrikt.

Bifogade försändelse har försenats och skadats genom tågolyckan i Rörvik den 6/9 1954. Postdirektionen i Stockholms distrikt (typ 4).

Lähetys vahingoittunut junaon-
nettomuudessa Ruotsissa.

Helsingin postikonttori.

Försändelsen skadad vid järn-
vägsolyckan i Sverige.

Helsingfors postkontor.

Helsingfors postkontors ankommande utrikes avdelning.
er i Sverige.
Försändelsen har skadats vid tågolyckan den 7:de septem-

Lähetys vahingoittunut Ruotsissa tapahtuneessa junaonnetto-
muudessa 7 päivänä syyskuuta 1954.

Helsingin postikonttorin saapuva ulkomaan osasto.

Försändelsen har skadats vid tågolyckan den 7:de septem-
ber i Sverige.

Helsingfors postkontors ankommande utrikes avdelning.

Finska etiketter, typ 5, 6 och 7.

130 säckar, mest innehållande paket och tidningar till Stockholm och Finland togs om hand på Stockholm 1.

Sex säckar brevpost sändes till Malmö. Den svårast skadade posten, med "oläsliga" adresser skickades dock senare upp till Stockholm.

POST TILL SKÅNE

På tåget fanns det också post till Skåne! Eftersom det var helg så var det begränsad posttrafik på vissa lokalbanor, utan posten fick då ta vägen över Nässjö, där den lastades om till PKP 61 "ned" i Malmötåget.

SLUTORD

Som synes kan försändelser från Rörviksolyckan stoppas in som lite "grädde på moset" i olika typer av Hembygds-samlingar. Passar både i samlingar för Skåne, Småland och diverse andra orter.

På min hemsida för olyckspost
www.olyckspost.se

finns fler exempel på olyckor som kan tas med i hembygdssamlingar.

KÄLLOR

1. Robin Gwynn & Norman Hoggarth: Railway Disaster Mail
2. Dagens Nyheter 6-8 september 1954
Expressen 6-8 september 1954
3. Spacek, Friedrich: Aldrig på en söndag eller Årsmötet som aldrig blev av, SFT mars 1971

"Försvunna" Normalstämpeltyper.

Arne O. Olsson, Anders Pleijel

På sidan 74 i Facit Postal VIII listas under rubriken "Överförda Normalstämpeltyper" stämplarna 24, 27, och 28. Dessa har utan synbar anledning överförts till typerna 12 och 14 respektive.

Enligt Stämpelhandboken från 1952 är stämplarna 24, 27, och 28 utförda i typsnitt Elzevir, medan 12 och 14 är i Antikva. Skillnaden i typsnitt är visserligen härfin, men mer markant är skillnaden i diameter. De förstnämnda är genomgående små stämplor 21-22 mm. De postanstalter som tilldelades dessa mindre stämplor är

Nst 24	13 st	
Nst 24c	7 st	(c = två sirater)
Nst 27	Litet antal	(bl. a. Avesta, Kalmar)
Nst 27c	5 st	(c = två sirater)
Nst 28	8 st	

Författarna till Stämpelhandboken anger för dessa stämplor att det troligen rör sig om försöksstämplor. På grund av stämplarnas speciella karaktär skulle vi gärna se att kommande upplagor av Facit Postal återinför dessa i stämpeltypöversikten. Detta vore logiskt, i synnerhet som Nst 18 och 22 har fått behålla sina identiteter trots att de liknar Nst 17 respektive 21 i allt utan diametern.

Vi hoppas få detta publicerat i flera filatelistiska tidskrifter, och välkomnar stöd från Sveriges stämpelsamlare.

Normalstämpel 58

- de olika generationerna

Hur man kan utläsa stämpelns ungefärliga ålder från dess utförande

Hans von Euler

Under 1900-talets första decennium prövades en handfull nya stämpeltyper och en av dem – den vi kallar normalstämpel 58 – valdes ut att vara mall för nyttillverkade stämplat framöver.

Vi vet inte med säkerhet vilka faktorer som avgjorde valet men flera av dessa bör ha bidragit:

- Möjlighet att få plats med mycket information (till exempel gatunamn i Stockholm)
- Arkitektur som ger robusthet och försvårar förfälskning
- Datering på en rad utan behov av att ange århundrade

Cirkulärformuleringarna 1911 och 1914, som klargjorde för alla inom postverket att det framöver var normalstämpel 58 som gällde, finns återgivna i stämpelhandboken (ref. 1). Denna bok är en viktig sammanställning om denna stämpeltyp. Där definieras en än idag använd underindelning baserad på antal och typ av sirater, i form av en (gemen) bokstav med användning av nästan hela alfabetet.

En central frågeställning när det gäller normalstämpel 58 är varför det blivit så många undertyper och siratvarianter.

Den faktor som framför allt avgjort vilket stämpelutförandet blivit har varit tidpunkten för tillverkningen. Det etablerade arbetssättet, tillgång till olika hjälpmedel och eventuella halvfabrikat har varit viktiga.

Hur ska man då veta när stämpeln tillkom? Stämpelliggare med avtryck från nyttillverkade stämplat finns bevarade från 1925 och framåt; där har vi fast mark under fötterna. För de tidigare har jag använt de nyöppnade postanstalterna som delgrupp, med antagandet att deras första stämpel gjorts kort tid innan öppnandet. (för tiden 1928-30 var stämpeln färdig cirka en vecka innan postanstalten öppnade enligt uppgifter i ref. 2-3) Uppgifter om att en stämpel är "känd från" ett visst datum är betydligt trubbigare som verktyg om det inte är ett mycket omfattande material som legat till grund.

Låt oss nu se på utvecklingen i tidsföljd. Under en försöksperiod före 1910 fick Stockholms filialpostkontor stämp-

Fig. 1, alla stämpelns fält ifyllda.

lar där det ingick uppgift om vilken gata de låg vid – normalstämpel 58 har gott om plats för information (fig. 1). Lång text av typ POSTANVISNskASSA (Örebro) och PAKETAVD. (Västerås) härrör också från denna tid.

Femuddiga stjärnor var vanliga i bland annat Tyskland och Danmark på klockslagsvisande stämplat och förekom även i vårt land i det sammanhanget (ett antal sådana stämplat beställdes för att provas i några svenska städer). År 1911 fick Saltsjöbaden en normalstämpel 58 med femuddig stjärna (fig. 2, ovan till höger) men detta var en engångsföre-

Fig. 3, små sirater

Fig. 2, femuddig stjärna.

I stället var det små sirater (2-3 mm, 1-2 st.) som blev standard i de tidiga svenska normalstämplatarna 58 – stämplat som tillverkades 1911-1914 (fig. 3 nertill till vänster).

För små sirater som dessa kan man tänka sig två olika sätt att göra stämpeln:

- man graverar siraterna på plats precis som andra detaljer i stämpeln
- man gjuter en typ med färdig sirat i änden som fästes in i ett motsvarande hål i stämpelämnet.

I det senare fallet kan man använda en hårdare metallegering (som ger ökad slitstyrka) och få ner kostnaderna när det blir långa serier. Flera av stämplatarna med små sirater har gjort trogen tjänst under mycket lång tid (till exempel Bullaren), men 1914 blev det tvärstopp. Denna sirattyp kom aldrig tillbaka och man kan fråga sig varför.

En möjlig anledning är att man hade en utländsk leverantör av halvfabrikat till siraterna, troligen i något av de större europeiska länderna. När första världskriget brakade loss i augusti 1914 kan det ha fört med sig att leverantören, som metallbearbetande industri, blev ålagd att lägga den civila produktionen åt sidan för att i stället tillverka någon för krigföringen viktig komponent.

Även om det svenska postverket skulle ha haft ett avtal med leverantören skulle det inte göra skillnad eftersom storkriget i Europa innebar force majeure. Utvecklingen ger anledning att anta att krigsutbrottets följder kommit som en överraskning för posten – något beredskapslager eller en reservleverantör synes inte ha funnits.

I protokollet från 1911 sägs klart att i frånvaro av text som anger avdelning eller användningsområde ska stämpeln vara försedd med en eller två sirater. Om man under hösten 1914 fick svårighet med att leva upp till detta, borde situationen inbjuda till omprövning av siratkravet.

Behövdes siraterna egentligen? – Hade det bara varit en fråga om estetik och utseende hade man nog slutat med sirater. Nyttospekten att det kan vara bra att kunna särskilja stämplat efter antalet sirater är inte skäl nog, det kan lätt åstadkommas med litterering i stället. För att förstå varför man ansträngde sig så mycket för att trots allt åstadkomma sirater måste man nog utgå från att de var viktiga i synen på poststämplarnas säkerhet. Siraternas ”affärsidé” kan ha

varit att göra det svårare att förfalska stämplat till skada för posten.

När man nu blev tvungen att improvisera, vart skulle man då vända sig? En rimlig åtgärd borde vara att fråga den grafiska industrin i vårt land om man hade några lämpliga utsmyckningar på lager. De första ersättarna kan mycket väl ha införskaffats på detta sätt. Först kom då S:t Georgskors (normalstämpel 58i), med Hedaslätt som den första av de nya postanstalterna (150501) och Vägsele som den sista (151001) (se fig. 4).

Fig. 4, Hedaslätt, normalstämpel 58i.

Från hösten 1915 och två år framåt användes en ny sirattyp med ett grundutseende där den övre halvan är i det närmaste lika stor som den undre, men där storleken kan variera. Se exempel i fig. 5 (på nästa sida). På de större ser man tydligt att de egentligen inte varit

Fig. 5, sirater av varierande storlek.

avsedda för ett krökt utrymme men att de i alla fall kunnat passas in där.

Under 1918-20 dominerar ett nytt siratkoncept, med mycket stora sirater (9-21 mm). Här förefaller det som man vid tillverkningen tillverkar siraten på plats, möjligen med hjälp av förbättrade verktygsmaskiner (se fig. 6 nedan).

Under åren 1920-23 kan man också notera ett par typografiska experiment: Då utfördes bokstäverna å, ä, och ö så att den yttre stämpelringen är obruten; i andra fall fick bokstaven ä vara utan ett spetsigt tak och bokstaven v utan en spetsig botten. (fig. 7-8, nästa sida.)

Från november 1921 till april 1922 experimenterade man med sirattypen

Fig. 6, stora sirater.

Fig. 7 och 8, obruten stämpelring.

Översta raden, fig. 9 (S:t Georgskors) och fig. 10 (femuddiga stjärnor).

Till höger, fig. 11, tre sirater.

och gjorde en del nya försök med S:t Georgskors och femuddiga stjärnor (fig. 9-10, föregående sida). Ett antal orter med korta namn fick stämplat med tre sirater under 1922-23 (fig. 11, föregående sida) men dessa försök ledde inte till mer omfattande användning av normalstämpel 58r. Vid sidan av dessa försök fick många stämplat 1-2 halvstora sirater som var tydligt mindre i innerdelen än i ytterdelen (fig. 12).

Fig. 12, ny sirattyp.

År 1924 debuterade den sexuddiga streckstjärnan, av allt att döma i stämplatarna för världspostkongressen detta år och flera minnespoststämplat efter dem. Den blev snabbt ordinarie utsmyckning för normalstämpel 58, med Ventzelholm som första nystartade postanstalt.

Under tiden 1925-27 var tre streckstjärnor (normalstämpel 58v) den regelmässiga dekoren (dock en stjärna = normalstämpel 58t då ortsnamnet var extra långt). När text eller littera skulle in i stämpelein blev det normalstämpel 58u (se fig. 13). En stämpelligare finns (Gravörbok 1) som täcker det mesta av denna tid.

Fig. 13, tre streckstjärnor, nst 58v (överst) och littera, nst 58u (underst).

Man bestämde sig sedan för att de båda epålettstjärnorna kunde avvaras, så att under 1928-30 var det normalstämpel 58t med en streckstjärna som gällde (fig. 14, nästa sida).

Med littera eller text blev det i stället normalstämpel 58a. Stämplat från denna tid har alla grotesk stil (sans serif)

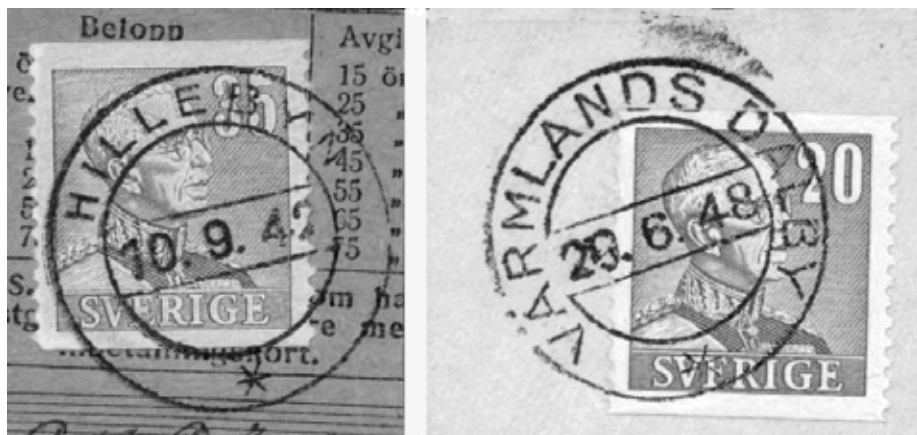

Fig. 14 En streckstjärna, nst 58t.

på litterabokstaven, medan det under medaljongtiden var vanligt med littera i antikvastil (se fig. 15 nedan).

Historien slutar tvärt vid halvårsskiftet 1930, då normalstämpel 58 ersattes av paret normalstämpel 59 och normalstämpel 62 som norm för nyproduktionen.

Tidsgränserna för olika utföranden är annars inte så knivskarpa som 1930. Gravörerna arbetade ofta ett antal beställningar samtidigt och när man fick besked om att öppnande av en ny postanstalt skulle försenas kan man tänka sig att det halvfärdiga arbetet då lades på hyllan tills vidare. Det medför att tid-

Fig. 15, med littera eller text.

punkten för att arbetet på en ny stämpel påbörjades kan vara ett bättre tidsmätt än tidpunkten när det avslutades. Det är tyvärr mer svåråtkomligt.

Det är möjligt att man i postens olika arkiv kan finna pusselbitar som stöder eller vederlägger de resonemang jag framfört ovan om första världskrigets inverkan på poststämplarnas historia. I nuläget bör de betraktas som hypoteser som väntar på att prövas mot sådana fynd.

Referenser

1. Handbok över svenska post- och makuleringsstämplar 1685-1951. Herman Schulz-Steinheil, SFF 1952
2. Stämpelliggare som visar färdigställda stämplat 1925-1930 – och framåt (Postmuseum)
3. Förteckning över stämplat av typ 58, färdigställda under mars 1928 – maj 1930. Hans von Euler Hembygdsfilatelisterna februari. 1990

Medlemsförändringar

(Förändringar tillkomna efter nummer 3 av Hembygdsfilatelisten)

NYA MEDLEMMAR

Lennart Nilsson
Alstigen 16
613 40 OXELÖSUND

Håkan Bergstrand
Krokslätts Storgata 42
431 38 MÖLNDAL

Peter Olofsson
Bredängsgatan 49 E
633 46 ESKILSTUNA

Lars-Erik Thomsgård
Drottstigen 4
133 34 SALTSJÖBADEN

BEGÄRT UTTRÄDE

Rupert Hellgren
Sveagatan 40
432 43 VARBERG

ADRESSFÖRÄNDRINGAR

Peter Hansson
Kamomillvägen 44
417 19 GÖTEBORG

Inge Rönnbäck
Bäckgatan 13 B
930 47 BYSKE

Robert Rentch
Igeldamsgatan 24
112 49 STOCKHOLM

Bernt Ling
Hemdalsvägen 8
23 34 VÄSTERÅS

Lars Wahlman
Utmarksvägen 17
151 53 SÖDERTÄLJE

Kvadratiske lantbrevbärrarstämplat

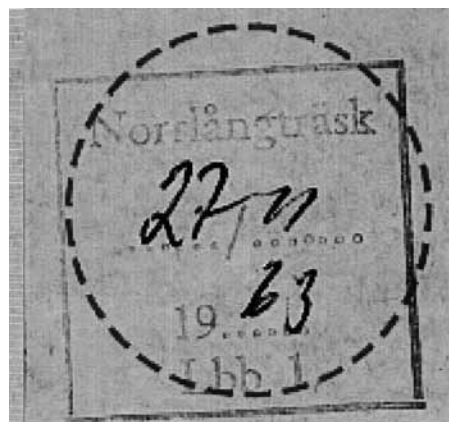
Del 13. Nya linjer.

Hugo Bäckmark

Här är del 13 med nyfunna linjer. Uppgifterna kommer från Hembygdsfilatelistens läsare eller är hämtade från auktionslistor och försäljningssidor på nätet.

Numera tar jag även emot uppgifter om de rektangulära lantbrevbärrarstämplatarna (se baksidan). Projekten med dessa stämplat har startats av Riksföreningen för Hembygdsfilateli eftersom Posten har makulerat uppgifterna om vilka orter som haft dessa stämplat. Projekten drivs av mig sedan 2005 med föreningens stöd.

Arbetet är beroende av läsarnas vilja att rapportera och jag hoppas därför att även i fortsättningen få god hjälp av Er. Leta i era lådor och pärmar! Jag är glad för varje liten uppgift. Den kan vara okänd för mig.

Hittills har jag noterat cirka 1890 linjer med kvadratliknande stämplat och cirka 900 linjer med rektangulära stämplat. Det finns fler!! Jag hoppas kunna avsluta projekten i slutet av 2013. Jag ber därför att Ni uppmärksammar dessa stämplat de kommande månaderna.

Min adress är:

Hugo Bäckmark,
Fabriksgatan 10
524 30 Herrljunga
E-post: hugo.backmark@telia.com
Tel: 0513-10825,
Mobil: 070-2715100

Tack till dem som lämnat uppgifter till del 13:

Nils Ivar Johansson, Christer Grimbrandt, Mats Bergwall, Sten Eriksson, Fredy Neuman, Bernt Pettersson, Lenart Asplund, Thomas Edström, Percy Sverdén och Thorstein Oldrup.

Ursäkta om jag glömt någon.

Försöksstämplat Norrlångträsk.

POSTKONTOR	LINJE	TYP	LÄN	LANDSKAP	KÄND
Billinge	1	3A	M	SK	ej daterad
Bjästa	1	3B	Y	Å	ej daterad
Brastad	1	3A	O	NO	ej daterad
Burgsvik	1	3A	I	HO	ej daterad
Charlottenberg	1	3C	S	VÄR	650401
Eslöv	?	?	M	SK	ej daterad
Filipstad	1	3A	S	VÄR	650102
Hälsingmo	2	3A	X	HÄL	ej daterad
Klaråsen	1	3A	S	VÄR	660307
Konga	1	3B	G	SM	690109
Kopparberg	2	3A	T	VÄS	ej daterad
Lidköping	2	3A	R	VG	ej daterad
Linghem	3	3A	E	ÖG	ej daterad
Lysvik	1	3B	S	VÄR	651119
Lysvik	2	3B	S	VÄR	650914
Motala 1	2	3A	E	ÖG	ej daterad
Munkfors 1	1	3A	S	VÄR	650210
Norrlångträsk	1	2A	AC	VB	631127
Olsäter	2	3A	S	VÄR	651011
Persberg	3	3A	S	VÄR	670801
Ransäter	1	3A	S	VÄR	651027
Rännberg	1	3A	S	VÄR	650323
Skövde	2	3B	R	VG	ej daterad
Stigtomta	1	3A	D	SÖ	660720
Stånga	3	3B	I	GO	ej daterad
Torsås	4	3B	H	SM	ej daterad
Töreboda	1	3A	R	VG	ej daterad
Valdemarsvik	1	3A	E	ÖG	650223
Vreta Kloster	2	3C	E	ÖG	ej daterad
Åseda	2	3B	G	SM	670601
Ängebo	2	3B	X	HÄL	671115
Ölserud	1	3A	S	VÄR	651102
Östmark	2	3A	S	VÄR	690228

Rättelser

På grund av datorproblem blev bildtexterna i Lars Westers artikel "Vilka stämpelar hade Postkontoren", som fanns i förra numret, formaterade som brödtext/föll bort. Vilket gjorde artikeln lite svårläst.

SID 5 VÄNSTRA KOLUMNEN SISTA RADEN

Skall lyda:

VÄGEN, från december 1888 Stockholm CARL- (står fel årtal)

SID 6

Vänster spalt

Ingen text under denna bild

Stämplor med siffror.....

Höger spalt

Göteborg "5", nytt postkontor öppnat 1896 (i Lisebergsområdet). Brevkort från 1898. Siffran 5 förekom bara i stämpeln; i postala handlingar anges fram till sekelskiftet "filialpostkontoret å Getebergsängen" (föll bort).

SID 8 HÖGER SPALT

Stämpeln (N59) från 1930 skulle ha stjärna nedtill, om den var neutral. Fanns tilläggstext (littera eller annan text) skulle texten omslutas av två stjärnor (formaterat som brödtext).

SID 9 VÄNSTER SPALT

Postanvisning från 1936, makulering av 15-öresportot med stämpeln Växjö PANV. På baksidan finns två stämplor från adresspoststationen Hallabro, samt i kolumnen Kreditering stämpeln Ronneby PANV när anvisningen redovisats till postkontoret (formaterat som brödtext).

SID 10

Vänster spalt

Brevkort med motiv och text från Göteborg. Kortet behöver naturligtvis inte ha postats där, men har i varje fall nått adressorten Sundsvall med omakulerat frimärke och där fått stämpel från brevbäringsexpeditionen, Sundsvall BBEXP 9.7.36 (formaterat som brödtext).

Höger spalt

Lådbrevstämpel från Mora med sen datering 10.12.53. De flesta lådbrevstämplor var tagna ur bruk våren 1953. Denna LBR J (J = järnvägsbrevlåda/station?) var i bruk ovanligt sent, åtminstone i januari 1954 (formaterat som brödtext).

SID 11

Kuvert som sänts som trycksak lokalt i april 1935. Man kan se att en maskinstämpel skulle ha makulerat frimärket (spår uppe t v) men att stämpeln Stockholm 1 ANK FACK blivit aktuell när brevet nått fack-avdelningen med frimärket ostämplat (formaterat som brödtext).

En reviderad version finns tillgänglig för nedladdning på föreningens hemsida på adressen:

<http://sff.nu/hembygdsfilatelisterna/PDF-filer/wester.pdf>

Möten våren 2013

ONSDAGEN DEN 30 JANUARI KL. 17.00 - 19.30

På Postmuseum Konferensrummet.

Kl. 17.00 - 18.00 Samling

Kl. 18.00 - 19.30 **Posten, ett verktyg i Karl V:s försök att ena Europa 1519-1558, Bo Göran Hellers**

ONSDAGEN DEN 27 FEBRUARI KL. 17.00 - 19.30

På Postmuseum Konferensrummet.

Kl. 17.00 - 18.00 Samling

Kl. 18.00 - 19.30 **Normalstämpel 59g ”klumpstämpeln”, Hans von Euler**

ONSDAGEN DEN 20 MARS KL. 17.00 - 19.30

På Postmuseum Konferensrummet.

Kl. 17.00 - 18.00 Samling

Kl. 18.00 - 18.30 **Årsmöte.**

Kl. 18.30 - 19.30 **Gemensamt möte med SSPD; diskussion ”Hur går det med postens stämplor?”**

ONSDAGEN DEN 24 APRIL KL. 17.00 - 19.30

På Postmuseum Konferensrummet.

Kl. 17.00 - 18.00 Samling

Kl. 18.00 - 19.30

Efter önskemål kan vi att ta med brev med mera ur

Lars Lundevalls omfattande material.

Kontakta oss om önskemål på län.

Ta gärna med eget bytesmaterial.

Aktuella mötesdata finns alltid på föreningens hemsida:

www.sff.nu/hembygdsfilatelisterna

Kalendern

27.1 Värnamo - samlarmässa

30.1 StFF auktionsvisning 16-19 (Postmuseum)

27.4 FriMynt Helsingborg

7-9.6 Nordia 2013 Gardabær

Söker kvadratiska och rektangulära lantbrevbärarstämplar

från hela Sverige på kvitton, brev, frimärken och postala handlingar. Även för bara dokumentation.

Söker även kvadratiska lantbrevbärarstämplar från **Folkärna**, samt rektangulära lantbrevbärarstämplar från **Hyssna** och **Hallaryd** för att identifiera stämpeltyperna.

Hugo Bäckmark,
Fabriksgatan 10
524 30 Herrljunga
E-post: hugo.backmark@telia.com
Tel: 0513-10825,
Mobil: 070-2715100

SVERIGES MILITÄRPOSTSÄLLSKAP - SMPS

SMPS är inte en förening för militärer utan för alla som är intresserade av sin **hembygds** militära post-historia.

- Vad gjorde farfars far därborta på mon egentligen
- Varför hade morfar så konstig adress under beredskapen
- Hur fick morbror sin post som FN-soldat

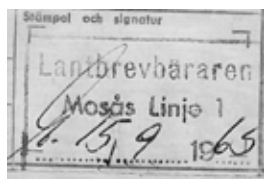
Det här är frågor som man kan få hjälp med i vårt Sällskap. Därför erbjuder vi medlemmarna i Hembygdsfilatelisterna ett "prova på medlemsskap".

Sätt in 250 kr (ordinarie årsavgift) på sällskapets PlusGiro 27809-3 före den 24 december så bjuder vi på årets höstnummer som julkapp.

Skriv HEMBYGD på inbetalningskortet.

Mer information om SMPS finns på vår hemsida www.smps.se

ott (anknr. ....)	Motbokens nummer och serie
rbanksinsättn.	<i>M</i>
uttag (.....kr)	Stämpel och signatur
er ass)	Munkfors 1
lebetsedelsnr	Lbb 1
Anteckn. om express e. d.	27 19 65

Denna försändelse har försenats
och skadats genom tågolyckan i
Rörvik den 6/9 1954.
Postdirektionen i Sth *OK*

From Ruth Hemlund
med. ord. I, Garnisonsjukhuset
Agnesgatan 19
Stockholm K.